

ISSN 1392–6195 (print)
ISSN 2029–2058 (online)
JURISPRUDENCIJA
JURISPRUDENCE
2010, 2(120), p. 357–378.

AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO PRIPAŽINIMAS VERSLO PERLEIDIMU: DIAGNOZAVIMO KRITERIJAI IR REIKŠMĖ AKCIJŲ PARDAVĖJO ATSAKOMYBEI

Virginijus Bitė

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto

Verslo teisės katedra

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva

Telefonas (+370 5) 2714 525

Elektroninis paštas vrtk@mruni.eu

Pateikta 2010 m. balandžio 3 d., parengta spausdinti 2010 m. birželio 11 d.

Anotacija. *Verslo praktikoje nemažai bendrovės akcijų pardavimo sandorių tikrasis ekonominis tikslas būna ne akcijų, kaip vertybinių popierių, pirkimas-pardavimas, bet verslo perleidimas. Tokiais atvejais sandoriai pasižymi tam tikrais ypatumais, kurie leidžia teigti, jog sandorio šalių santykių aiškinimui ir teisės taikymui turėtų būti naudojamos kiek kitokios taisyklės. Visų pirma tai susiję su akcijų pardavėjo atsakomybės aspektais. Šiame straipsnyje, remiantis Lietuvos bei užsienio valstybių teisės aktais, teismų praktikos bei doktrinos analize, siekiama atskleisti verslo perleidimo sampratą, nustatyti kriterijus, kurie suponuoja akcijų pardavimo sandorių pripažinimą verslo perleidimu bei atsakyti į klausimą, ar toks pripažinimas daro įtaką ir kaip veikia akcijų pardavėjo atsakomybę bei pirkėjo interesų gynybą.*

Reikšminiai žodžiai: *verslo perleidimas, akcijų pirkimas-pardavimas, akcijų pardavėjo atsakomybė, verslo (įmonės) trūkumai.*

Įvadas

Šio straipsnio tyrimo objektas – bendrovės akcijų pardavimo kaip verslo perleidimo būdo teisiniai santykiai, jų teisinis reguliavimas ir aiškinimas. Temos aktualumą lemia verslo perleidimo sandorių įtaka Lietuvos ekonomikos raidai. Visai neseniai pasibaigė įmonių įsigijimo banga, todėl galima prognozuoti su verslo perleidimu akcijų pardavimo būdu susijusių ginčų ir bylų skaičiaus teismuose didėjimą.

Lietuvos teisinė bazė akcijų pardavimo ir verslo perleidimo klausimais neturi senų tradicijų, o ir dabar galiojantis reglamentavimas nėra pakankamai aiškus. Negausi ir teismų praktika. Lietuvos teisės doktrinoje akcijų pardavimo kaip verslo perleidimo būdo tema taip pat mažai nagrinėta¹. Šiame straipsnyje pirmą kartą pateikiamas išsamus kriterijų, leidžiančių akcijų pardavimą pripažinti verslo perleidimu, sąrašas ir jie atskleidžiami. Taip pat atsakoma į klausimą, ar tas faktas, kad sandorio tikrasis tikslas yra ne paprasčiausiai akcijų kaip vertybinių popierių perleidimas, bet verslo (įmonės) perdavimas, lemia kokius nors sandorio teisinių aspektų aiškinimo ir taikymo, šalių atsakomybės ypatumus? Ypač jautrus ir ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje diskutuojamas klausimas yra, ar akcijų pirkėjas gali reikšti reikalavimus pardavėjui ne tik dėl akcijų, bet ir dėl bendrovės, jos vykdomo verslo (turimos įmonės) trūkumų?

Mokslinio tyrimo tikslas – atskleidžiant verslo perleidimo sampratą išskirti kriterijus, leidžiančius akcijų pardavimą pripažinti verslo perleidimu, ir įvertinti galimybes akcijų pirkėjui reikšti reikalavimus dėl verslo (įmonės) trūkumų. Atliekant šį tyrimą taikyti įvairūs moksliniai metodai, pagrindiniai iš jų *lingvistinė, dokumentų (šaltinio turinio), loginė, sisteminė, lyginamoji, kritinė analizė*.

1. Verslo perleidimo samprata ir būdai

Nei Lietuvos teisės aktuose, nei teismų praktikoje² nerasime verslo perleidimo apibrėžimo. Todėl siekdami atskleisti šios sąvokos turinį galime pasitelkti vieną iš šios sąvokos išaiškinimo būdą – atskleisti sąvokų „verslas“ ir „perleidimas“ reikšmes.

Etimologiškai žodis „verslas“ gali turėti tris reikšmes: 1. *kuo verčiamasi, veikla, darbas, iš kurio gyvenama, gaunama pelno, profesija*; 2. *gavybinio pobūdžio ūkinė veik-*

1 Paminėtina J. Kiršienė bei K. Keručio atlikta verslo perleidimo teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė (Kiršienė, J.; Kerutis, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*. 2006, 3(81): 24–31), taip pat Teisės instituto (autorai A. Čepas, I. Mačernytė-Panomariovienė, J. Kiršienė, L. Griškevič, M. Lankauskas ir A. Želvyis) atliktas tyrimas verslo perdavimo srityje (*Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė* [interaktyvus]. Vilnius: Teisės institutas, 2005 [žiūrėta 2010-03-28]. <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/verslotyrimu/>>).

2 Apskritai aktualių bylų yra vos kelios, o ir tose bylose teismai neformulavo verslo perleidimo apibrėžimo, o tik analizavo, ar konkretūs sandoriai gali būti laikomi verslo ir užimamos rinkos dalies perdavimo (perleidimo) sandoriais (žr., pvz., LAT CBS 2008 m. sausio 31 d. nutartį civilinėje byloje *UAB „Reklamos laikraštis“ v. UAB „Vilniaus skelbimai“ ir UAB „Norekso valdos“* (bylos Nr. 3K-3-6/2008); Kauno apygardos teismo 2008-02-04 d. sprendimą (bylos Nr. 2-257-601/2008) ir ApT CBS 2008 m. gegužės 23 d. nutartį (bylos Nr. 2A-362/2008) civilinėje byloje *BUAB „Katanga“ v. UAB „KRS“*).

la; 3. (*smulki*) *gamyba; amatai*³. Mums aktuali antroji žodžio „verslas“ reikšmė, t. y. verslo apibūdinimas kaip ūkinės veiklos.

Verslo sąvoka apibrėžta tik vieninteliame teisės akte – Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo⁴ 2 straipsnio 4 dalyje. Čia verslas apibrėžiamas kaip juridinio ar fizinio asmens veikla, kuriai naudojami ekonominiai ištekliai, kuria siekiama gauti pajamų bei pelno ir už kurią šis asmuo atsako savo turtu.

Taigi, remdamiesi minėtomis etimologine ir įstatyme vartojama verslo sąvokomis bei apibendrinami kai kurių užsienio autorių⁵ mintis, galime suformuluoti šiuos verslo požymius: 1) tai savarankiška, sisteminga veikla; 2) šią veiklą gali vykdyti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo (-ys); 3) veiklai naudojami ekonominiai (pinigai, materialinės gėrybės, turtas, priemonės ir t. t.) ir kiti ištekliai (įskaitant tiek verslą vykdančių asmenų, tiek ir kitų žmonių sugebėjimus, žinias, laiką, darbą ir t. t.); 6) veiklos tikslas – pajamų bei pelno gavimas; 7) veikla vykdoma atitinkamo asmens vardu; 8) veiklą vykdančias asmuo atsako už ją savo turtu (t. y. veikla paremta asmenine rizika).

Atsižvelgdami į minėtus požymius galime suformuluoti ir teisinę verslo sąvoką: *tai juridinio ar fizinio asmens (verslininko) savarankiška, sisteminga, savo vardu vykdoma veikla, kuriai naudojami ekonominiai ištekliai ir kuria siekiama gauti pajamų bei pelno ir už kurią šis asmuo atsako savo turtu.*

Sąvoka „perleidimas“ atskleista Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje⁶ nurodant, kad įstatymo leidėjo vartojama sąvoka „perleidimas“ yra apibendrinanti, civilinėje teisėje reiškianti nuosavybės teisės perdavimą kitam asmeniui, taip pat vienas iš būdų įgyvendinti savininkui savo disponavimo teisę tiek už atlyginimą, tiek ir neatlygintinai. Perleidimo teisė realizuojama įvairiais sandoriais: pirkimo-pardavimo, dovanojimo, mainų ir kt.

Taigi, susieję abi anksčiau pateiktas sąvokas „verslas“ ir „perleidimas“, gautume, kad „verslo perleidimas“ yra nuosavybės teisės į verslą (t. y. į veiklą) perdavimas iš vieno asmens kitam. Tačiau LR CK 4.38 straipsnyje nurodoma, kad nuosavybės teisės objektu gali būti daiktai ir kitas turtas. Akivaizdu, kad verslo negalime priskirti nei daiktams, nei kitam turtui, nes, kaip minėjome, verslas yra veikla. Be to, tarp LR CK 1.97 straipsnio 1 dalyje išvardytų civilinių teisių objektų rūšių verslas taip pat neminimas. Vadinas, lingvistinis sąvokos „verslo perleidimas“ aiškinimas neduoda teisiškai teisingo ir logiško rezultato.

3 *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas. Naktinienė, G. (vyr. red.) [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 [žiūrėta 2010-03-27]. <<http://www.lkz.lt>>.

4 Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 52-1672 (2003-05-01 redakcija).

5 P vz., Czech Republic: Commercial Code with commentary. 2005 edition. “Obchodní zákoník”. Translation and Commentary by Trade Links. Prague, 2005, p. 12; Em, V. S. Dogovor prodazhi predpriyatija kak forma otchuzhdenija i priobretenija biznesa [Agreement on Sale of Enterprise as a Form of Transfer and Acquisition of Business]. *Zakonodatelstvo*. 1999, 11: 10–19, p. 10.

6 LAT CBS 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje *LUAB korporacija „Lietverslas“ v. E. Grakauskas* (bylos Nr. 3K-3-113/2003). *Teismų praktika*. 2003, 19: 69.

Verslo perleidimo sąvoka buvo apibrėžta ES teisės aktuose, pavyzdžiui, Europos Komisijos rekomendacijoje 94/1069/EC dėl smulkių ir vidutinių įmonių perleidimo⁷. Čia verslo perleidimas yra apibūdinamas kaip įmonės teisinės formos pakeitimas, akcijų perleidimas, įmonės pirkimas-pardavimas, paveldėjimas, dovanojimas. Tačiau akivaizdu, kad minėtoje rekomendacijoje tik paminėti verslo perleidimo būdai, bet ne formuluojama pati verslo perleidimo sąvoka. ES direktyvos 2001/23/EB „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perleidimo atveju, suderinimo“⁸ 1 straipsnio 1 dalies (b) punkte sąvoka „verslo perleidimas“ apibrėžiama kaip ekonominio vieneto (angl. *economic entity*) perleidimas išlaikant jo tapatybę, t. y. išlaikant organizuotą išteklių grupavimą, skirtą ekonominei veiklai vykdyti, neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla yra pagrindinė, ar pagalbinė⁹. Europos Komisijos sudaryta ekspertų grupė dėl smulkių ir vidutinių įmonių perleidimo savo 2002 m. Galutinėje ataskaitoje pasiūlė kiek kitokią verslo perleidimo sąvoką: „tai įmonės nuosavybės perleidimas kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, jeigu tai užtikrina tolesnį įmonės egzistavimą ir jos komercinę veiklą“¹⁰.

Akivaizdu, kad minėti „verslo perleidimo“ apibrėžimai formuluojami kalbant apie įmonės kaip objekto perleidimą. Tačiau, be įmonės perleidimo, egzistuoja ir kiti verslo perleidimo (įsigijimo) būdai¹¹. Mūsų nuomone, bendriausia prasme visus verslo perleidimo būdus galėtume suskirstyti į dvi dideles grupes:

1) *veiklos perėmimas* – verslo vykdymui naudojamų materialių ir nematerialių objektų įsigijimas, susijusių teisių ir pareigų perėmimas iš verslą vykdžiusio asmens (šiai grupei pavadinti tarptautinėje praktikoje vartojama sąvoka „turto sandoris“ (angl. *asset deal*) ir jai priskirtini tokie verslo perleidimo būdai kaip įmonės perleidimas (pirkimas-pardavimas, dovanojimas ir pan.), įmonės nuoma, turto ir teisių pirkimas-pardavimas ir kt.);

2) *veiklą vykdančio asmens perėmimas* – galimas, kai verslo „perleidėjas“ (o reorganizavimo atveju – ir „įgijėjas“) yra juridinis asmuo, ir pasireiškia dalyvavimo teisių, suteikiančių verslą vykdančio juridinio asmens kontrolę, įsigijimu (pvz., akcijų pirkimo-pardavimo ar naujai išleistų akcijų įsigijimo atveju (angl. *share deal*) arba paties verslą vykdančio juridinio asmens prijungimu prie „įgijėjo“ (pvz., reorganizavimo atveju).

7 Europos Komisijos 1994 m. gruodžio 7 d. rekomendacija dėl smulkių ir vidutinių įmonių perleidimo (94/1069/EC). [1994] OL L385/14.

8 Tarybos 2001 m. kovo 12 d. direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perleidimo atveju, suderinimo. [2001] OL L082/16.

9 Atkreipiame dėmesį, kad šioje direktyvoje pateikta verslo perleidimo sąvoka skirta naudoti tik direktyvos prasme, t. y. kalbant apie darbuotojų teisių apsaugą įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perleidimo atveju. Taigi, mūsų nuomone, ja neturėtų būti remiamasi kaip universalios sąvoka.

10 *Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium-Sized Enterprises*. European Commission, Enterprise Directorate-General [interaktyvus]. Brussels, May 2002 [žiūrėta 2009-01-29]. <http://www.perheyritystenliitto.fi/easydata/customers/perheyritys/files/GEEF/final_report_transfer_en.pdf>, p. 11.

11 Verslas gali būti perleistas kontrolinio akcijų paketo perleidimu, įmonės, kaip objekto, perleidimu kitiems asmenims ar įmonėms, įskaitant įmonių perėmimus (angl. *take over*) bei susiliejimus (angl. *merger*), turto bei teisių pirkimu-pardavimu, įmonės nuoma, įsigijimu reorganizavimo būdu ir kt. Pats akcijų įsigijimas gali būti tiek nuperkant akcijas iš esančių bendrovės akcininkų, tiek ir pasirašant naujai išleistas bendrovės akcijas.

Abiem atvejais, nors teisine prasme kyla skirtingos pasekmės, pasiekiamas tas pats ekonominis rezultatas – iš vieno subjekto kitam perduodamos (visam laikui arba laikinai) teisės/galimybės (ekonominė prasme) priimti ekonominius ir strateginius sprendimus vykdant konkrečią veiklą (verslą) ir teisės/galimybės disponuoti pelnu/nuostoliu iš tos veiklos¹². Įvyksta verslo (kaip veiklos) ekonominio valdytojo pasikeitimas. Todėl *verslo perleidimas* yra labiau ekonominė, o ne teisinė sąvoka. Teisinėmis formomis (sandoriais, juridinių asmenų reorganizavimu ir pan.) tik pasiekiamas minėtas ekonominis tikslas¹³.

Taigi galėtume suformuluoti tokią verslo perleidimo sąvoką: *tai verslo (kaip komercinės veiklos) ekonominio valdytojo pasikeitimas, kai iš vieno subjekto kitam perduodamos (visam laikui arba laikinai) teisės/galimybės priimti ekonominius ir strateginius sprendimus vykdant konkretų verslą (komercinę veiklą) ir teisės/galimybės disponuoti pelnu/nuostoliu iš tos veiklos.*

2. Akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdo diagnostavimo kriterijai

Ne kiekvieną bendrovės akcijų pirkimą-pardavimą galime laikyti verslo perleidimu. Kaip minėjome, tam, kad konkretus sandoris būtų laikomas verslo perleidimu, tas sandoris turi lemti verslo (kaip komercinės veiklos) ekonominio valdytojo pasikeitimą, t. y. įgijėjas tuo sandoriu turi įgyti teises/galimybes priimti ekonominius ir strateginius sprendimus vykdant konkretų verslą (komercinę veiklą) bei teises/galimybes disponuoti pelnu/nuostoliu iš tos veiklos. Akivaizdu, kad nedidelės akcinio kapitalo dalies perleidimas negali būti laikomas verslo perleidimu, kadangi tokią dalį įgijęs pirkėjas neįgis aukščiau nurodytų verslo valdymo galimybių/teisių. Kita vertus, tam tikrais atvejais ir visų bendrovės akcijų perleidimas nereikš verslo perleidimo. Turimi omenyje atvejai, kai parduodamos kad ir visos bendrovės akcijos, tačiau toji bendrovė iki tol jokios veiklos nevykdė (buvo tikslingai įsteigta ar laikyta parduoti¹⁴). Tokiu atveju nėra paties verslo (realiai vykdomos komercinės veiklos), todėl negalime kalbėti ir apie verslo perleidimą. Tad kokie kriterijai lemia akcijų pirkimo-pardavimo sandorio pripažinimą verslo perleidimu?

Visų pirma pažymėsime, kad verslo pirkimo-pardavimo (tikslu) atžvilgiu akcijų pirkimo-pardavimo teisinis santykis turi išvestinį (netiesioginį) pobūdį, kadangi perleidimo objektas (ekonominė prasme) yra teisė dalyvauti organizacijos veikloje, propor-

12 Ershova, E. A.; Ovchinnikov, K. D. *Predpriятие (Biznes) v sovremennom ehkonomiko-pravovom oborote* [Enterprise (Business) in the Modern Economical-Juridical Turnover]. Moskva: Statut, 2006, p. 158.

13 Dėl to vargu ar tikslinga verslo perleidimo (perdavimo) sąvoką apibrėžti LR CK ar kitame teisės akte, nors kai kurie teisės specialistai tai siūlo padaryti (žr., pvz., *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė, supra* note 1, p. 65).

14 Tokios „tuščios“ bendrovės įsigijimą dažnai pasirenka pirkėjai, kuriems nedelsiant reikia bendrovės konkrečių tikslų pasiekimui ir kurie nenori gaišti laiko juridinio asmens steigimo procedūroms. Praktikoje netgi galima pastebėti ir tam tikrų atitinkamo bendrovių „perpardavinėjimo“ verslo užuomazgų.

cinga teisei į dalį įstatiniame kapitale, ir tik ji suteikia prieigą prie verslo¹⁵, t. y. verslą ir toliau tiesiogiai vykdo bendrovė, kurios akcijos perleidžiamos (įsigyjamos). Verslo ekonominius ir strateginius sprendimus tiek iki perleidimo sandorio, tiek ir po jo priima tos bendrovės organai. Tam, kad įgijėjas „įsigytų“ verslą, turi įvykti „veiklą vykdančio asmens perėmimas“, t. y., kalbant ekonominiais terminais, įgijėjas turi įgyti verslą vykdančios bendrovės kontrolę, tam tikro kiekio akcijų suteikiamas turtines bei neturtines teises. Taip įgijėjui bus perleista ir tos bendrovės vykdomo verslo kontrolė.

Lietuvos teismų praktikoje nerasime kriterijų, kurie lemia akcijų perleidimo pripažinimą verslo perleidimu, analizės, todėl vertėtų tokių kriterijų paieškoti kitų šalių teismų praktikoje. Pažymėtina, kad akcijų pardavimo prilyginimo verslo (įmonės) pardavimui klausimus nagrinėjo tik tų valstybių teismai, kuriose pripažįstama, kad tam tikrais atvejais akcijų pardavimui gali būti taikomos įstatymų daiktų (įmonės) trūkumų normos (t. y. Vokietijos, Austrijos). Pagal Vokietijos Aukščiausiojo Teismo (BGH) praktiką, šio klausimo sprendimas priklauso nuo ekonominio sutarties tikslo ir įgyjamos verslo įtakos apimties, nustatomos pagal dalyvavimo dydį ir sutartinę apipavidalinimą, taip pat pirkimo kainos struktūros¹⁶. Tokia idėja atsispindėjo ir Vokietijos teisės doktrinoje. Vokiečių mokslininkas Karstinas Schmidtas pabrėžė, jog „negali būti neatsižvelgta į tai, kad prievolinės-teisinės sutartys visais šiais atvejais nukreiptos į vieno ekonominio tikslo pasiekimą: įmonės turto ir valdymo teisių įgijimą“¹⁷. Jam antrino kitas vokiečių mokslininkas Clausas-Wilhelmas Canaris, pažymėdamas, kad „griežtas įmonės įsigijimo ir dalyvavimo teisių įgijimo atskyrimas be išimčių veikia tik daiktines pasekmes, tuo tarpu prievoliiniu-teisiniu požiūriu dalyvavimo dalių pirkimas tam tikromis aplinkybėmis gali būti prilygintas įmonės pirkimui“¹⁸. Taigi patvirtinama mūsų anksčiau padaryta išvada, kad lemiamą reikšmę turi sutarties ekonominis tikslas. Akcijų pirkimą-pardavimą verslo perleidimu galime pripažinti tuo atveju, kai sandorio ekonominis tikslas yra verslo valdymo/kontrolės teisių įgijimas, o ne paprasčiausių akcijų (kaip investavimo priemonių) įsigijimas. Tokį tikslą nustatyti galime pagal kelis toliau nurodomus kriterijus.

Visų pirma, neabejotinai, tokio tikslo identifikatoriumi yra perleidžiamų (įsigyjamų) bendrovės akcijų kiekis. Šį kriterijų pirmiausiai akcentavo ir Vokietijos teismų praktika – akcijų pardavimo prilyginimo verslo (įmonės) pardavimui taisyklės pradėtos formuluoti dar praėjusio amžiaus pradžioje, sprendžiant klausimą, ar akcijų pardavimo atveju gali būti taikomos daiktų trūkumus reglamentuojančios normos. Pirmoje tokio pobūdžio byloje 1920 m. kovo 16 d. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas (BGH) konstatavo, kad nepaisant to, kad šalių sudarytoje sutartyje buvo nurodyta, jog pirkėjas pirkė ribotos atsakomybės bendrovės (GmbH) dalis, šalis iš tikrųjų norėjo parduoti visą įmonę, o bendrovės dalių perleidimas buvo tik forma, kurią šalis pasirinko įgyvendinti savo tikslą¹⁹.

15 Suevalov, M. S. Priobretenie-otchuzhdenie biznesa [Acquisition-Transfer of Business]. *Pravo i ehkonomika*. 2007, 9: 26–28, p. 26.

16 BGH 1975 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. VIII ZR 142/74 (BGH, NJW 1976, 236); BGH 1980 m. birželio 2 d. nutartis Nr. VIII ZR 64/79 (BGH, NJW 1980, 2408).

17 Ershova, E. A.; Ovchinnikov, K. D., *supra* note 12, p. 159.

18 *Ibid.*

19 BGH 1920 m. kovo 16 d. nutartis Nr. II 450/19 (RGZ 98, 289 ff., 292).

Taigi buvo pripažinta, kad tokiais atvejais sandorio dalyką sudaro ne tik bendrovės dalys, bet ir visas verslas. Vėlesnė Vokietijos teismų praktika aktyviai perėmė šią idėją, tačiau įmonės (verslo) perleidimui prilygindavo tik visų bendrovės dalių (akcijų) perleidimą²⁰. Vėliau Vokietijos teismų požiūris kiek sušvelnėjo ir buvo atsisakyta griežto reikalavimo, kad būtų perleistos absoliučiai visos bendrovės dalys (akcijos). Tiesa, konkreti akcijų dalies riba iš teismų sprendimų nebuvo aiški. Įmonės (verslo) įsigijimu buvo pripažintas 99,75 proc.²¹, 80 proc.²² bendrovės akcinio kapitalo įsigijimas, teismams vertinant likutį kaip nereikšmingą kiekį (*quantite negligeeable*). Pripažinta, kad tam nepakanka mažumos dalyvavimo²³ ir paprastos daugumos²⁴ įsigijimo. Vokietijos teisinėje literatūroje vyrauja nuomonė, kad perleidus kitiems akcininkams turėtų likti ne didesnė kaip 10 proc. akcijų dalis, kadangi pagal įstatymus akcininkų mažumos įgaliojimai atsiranda tik nuo 10 proc. ribos, o akcijų turėtojas, turintis mažiau kaip 10 proc., vertinamas kaip labai menkas investuotojas²⁵. Besivystanti Vokietijos teismų praktika nurodė kiek mažesnę ribą – konstatuota, kad kiekvienu atveju yra būtina įstatus keičianti dauguma (peržengianti 75 proc. daugumos ribą)²⁶. Galiausiai Vokietijos Aukščiausiasis Teismas (BGH), nenustatydamas konkrečios ribos, suformulavo bendrą taisyklę, kad akcijų perleidimo prilyginimą įmonės (verslo) perleidimui lemia tai, kad sutarties šalių valia yra nukreipta į verslo pardavimą ir pirkėjas, įgydamas akcijas, įgauna viešpataujančią padėtį šiame versle ir be jokių akivaizdžių apribojimų gali disponuoti verslu netgi tada, kai formaliai bendrovė pasilieka verslo kaip dalyko turėtoju ir savininku, o pardavėjui bei tretiesiems asmenims lieka tokia menka akcinio kapitalo dalis, kuri iš esmės nesudaro kliūčių įgijėjui daryti esminę įtaką verslui²⁷. Paminėtina, kad austrų autorių nuomone, bendrovės dalių (akcijų) pardavimui pripažinti verslo pardavimu turėtų pakakti daugumos dalių (akcijų), bet kuriuo atveju kvalifikuotos daugumos, perleidimo²⁸.

-
- 20 Pvz., BGH 1928 m. kovo 9 d. nutartis Nr. II 489/27 (RGZ 120, 283 ff., 287); BGH 1982 m. lapkričio 24 d. nutartis Nr. VIII ZR 263/81 (BGHZ 85, 366 ff., 370); Vokietijos Kiolno žemės teismo 1990 m. gruodžio 6 d. sprendimas Nr. 105 Qs 885/90 (BGH WM 1991, 598 ff., 591); BGH 1998 m. kovo 25 d. nutartis Nr. VIII ZR 185/96 (BGH ZIP 1998, 908 ff.).
- 21 BGH 1970 m. vasario 27 d. nutartis Nr. I ZR 103/68 (BGH WM 1970, 819 ff.).
- 22 Vokietijos Miuncheno aukštesniojo žemės teismo (OLG München) 1966 m. lapkričio 14 d. nutartis Nr. 12 U 1738, 1739/65 (BGH NJW 1967, 1326).
- 23 BGH 2001 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. VIII ZR 32/00 (BGH, NJW 2001, 2163): 40 proc.; BGH 1975 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. VIII ZR 142/74 (BGH, NJW 1976, 236, 237): 49%.
- 24 BGH 1975 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. VIII ZR 142/74 (BGH, NJW 1976, 236, 237); BGH 1980 m. birželio 2 d. nutartis Nr. VIII ZR 64/79 (BGH, NJW 1980, 2408, 2409); BGH 1979 m. lapkričio 23 d. nutartis Nr. I ZR 161/77 (BGH, DB 1980, 679); BGH 2001 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. VIII ZR 32/00 (BGH, NJW 2001, 2163).
- 25 *Kommentar zum GmbH-Gesetz: mit Anhang Konzernrecht*. I. Band / Scholz; bearb. von G. Crezelius, et al. 10. neubearb. und erw. Aufl. Köln: O. Schmidt, 2006, p. 1080, 1087.
- 26 BGH 1980 m. birželio 2 d. nutartis Nr. VIII ZR 64/79 (BGH, NJW 1980, 2408, 2409); Vokietijos Naumburgo aukštesniojo žemės teismo 1995 m. vasario 28 d. nutartis Nr. 7 U 38/94 (NJW-RR 1995, 799).
- 27 BGH 1975 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. VIII ZR 142/74 (BGH, NJW 1976, 236, 237); BGH 1968 m. spalio 16 d. nutartis Nr. I ZR 81/66 (BGH, NJW 1969, 184); BGH 1970 m. balandžio 24 d. nutartis Nr. I ZR 105/68 (BGH, DB 1970, 1313); BGH 1980 m. birželio 2 d. nutartis Nr. VIII ZR 64/79 (BGH, NJW 1980, 2408); BGH 1998 m. kovo 25 d. nutartis Nr. VIII ZR 185/96 (BGH ZIP 1998, 908 ff.); BGH 2001 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. VIII ZR 32/00 (BGH, NJW 2001, 2163).
- 28 *GmbH Gesetz Kommentar*. 3. aktualisierte und erweiterte Auflage. von em. O. Univ.-Prof. Dr. Hans-Georg Köppensteiner, Univ.-Prof. Dr. Friedrich Ruffler. Wien: LexisNexis, 2007, p. 789.

Taigi, turėdami omenyje anksčiau išdėstytas Vokietijos teismų praktikos taisykles, pabandykime nustatyti, kokios bendrovės akcijų dalies perleidimas pagal Lietuvos teisės nuostatas leistų diagnozuoti verslo perleidimą.

Be abejo, reikia pripažinti, kad mažų mažiausiai būtinas kontroliuojančio akcijų paketo, t. y. bendrovės, kaip verslą vykdančio subjekto, kontrolės įgijimas. Pačios kontrolės bei su ja susijusios lemiamos įtakos sąvokas bei kriterijus galime rasti ne viename Lietuvos įstatyme: Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo²⁹ 3 straipsnio 15 ir 17 dalyse, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo³⁰ 2 straipsnio 17 dalyje, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo³¹ 2 straipsnio 4 dalyje, Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo³² 2 straipsnio 27 dalyje, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo³³ (toliau – LR ABĮ) 5 straipsnio 1–4 dalyse, Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės įstatymo³⁴ 3 straipsnio 1, 9 ir 10 dalyse. Apibendrinami paminėtų Lietuvos teisės aktų nuostatas, galime padaryti išvadą, kad esminis kontrolės kriterijus yra galimybė daryti lemiamą įtaką bendrovės veiklai, valdymo organų sprendimams ir personalo sudėčiai. Pati kontrolė gali pasireikšti *visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų priėmimo kontrole* ir *bendrovės organų sudėties kontrole (valdymo kontrole)*. Be to, kontrolė gali būti įgyjama tiek dalyvaujant bendrovės kapitale (t. y. būnant bendrovės akcininku), tiek ir jame nedalyvaujant per įvairias sutartis. Šiame tyrime analizuojame tik kontrolę dalyvaujant bendrovės kapitale.

Lietuvos teisės aktai formuluoja taisyklę, kad kontrolę reiškia daugiau kaip pusė balsavimo teisių bendrovėje turėjimas. Remiantis LR ABĮ 27 straipsnio 1 ir 8 dalių nuostatomis, akcininkas, norintis kontroliuoti visuotinio akcininkų susirinkimo kvorumo reikalavimo įvykdymą bei įprastinių visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų priėmimą, turi turėti daugiau kaip pusę balsų. Tarp minėtų įprastų sprendimų, kuriems įstatymas numato paprastą balsų daugumą (t. y. 50 proc. + 1), yra ir sprendimai dėl bendrovės stebėtojų tarybos arba valdybos, arba bendrovės vadovo išrinkimo. Taigi paprastosios balsų daugumos užtenka įgyti bendrovės organų sudėties kontrolę (valdymo kontrolę). Be to, paprasta balsų dauguma suteikia akcininkui ir kai kurias kitas bendrovės vykdomo verslo (veiklos) kontrolei svarbias teises: teisę susipažinti su visais bendrovės dokumentais, įskaitant ir tuos, kuriuose yra bendrovės komercinę paslaptį sudaranti informacija (LR ABĮ 18 str. 1 d.), bei teisę sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą, jeigu kompetentingas valdymo organas per tam tikrą terminą nepriėmė atitinkamo sprendimo (LR ABĮ 23 str. 4 d.).

29 Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 30-856 (2009-10-10 redakcija).

30 Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 17-626 (2009-08-04 redakcija).

31 Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992 (2009-12-28 redakcija).

32 Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 73-3085 (2010-03-25 redakcija).

33 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1914 (2010-01-05 redakcija).

34 Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 99-3517 (2008-09-01 redakcija).

Tačiau įstatymas tam tikriems bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimams nustato kvalifikuotą balsų daugumą (LR ABĮ 28 str.). Kvalifikuota 2/3 balsų dauguma numatyta tokiems itin svarbiems sprendimams kaip bendrovės įstatų keitimas, pelno (nuostolių) paskirstymas, rezervų sudarymas, naudojimas, sumažinimas ir naikinimas, bendrovės įstatinio kapitalo padidinimas arba sumažinimas, bendrovės reorganizavimas ar atskyrimas, bendrovės pertvarkymas, restruktūrizavimas, likvidavimas. Akivaizdu, kad paminėti sprendimai yra itin reikšmingi bendrovės vykdomai veiklai (verslui), todėl akcijų perleidimo prilyginimui verslo perleidimui būtina akcijų ribą turėtume pakelti iki ne mažiau kaip 2/3 kvalifikuotos balsų daugumos. Tiesa, LR ABĮ 28 straipsnio 2 dalis nustato dar didesnę – ne mažiau kaip $\frac{3}{4}$ – balsų daugumą sprendimui atšaukti visiems akcininkams pirmumo teisę įsigyti bendrovės išleidžiamų konkrečios emisijos akcijų ar konvertuojamųjų obligacijų, tačiau šis sprendimas nėra toks reikšmingas bendrovės verslo vykdymui, todėl neturėtų daryti įtakos verslo perleidimą diagnozuojančios akcijų kiekio ribos nustatymui³⁵.

Galiausiai, sprendami dėl aptariamų akcijų kiekio ribos, turime įvertinti ir vadinamąją *negatyvią kontrolę*, kuria vadinama akcininko padėtis, kai jo turimų balsų skaičius suteikia jam galimybę vetuoti tam tikrus visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus³⁶. Visų pirma, bent vieno akcininko nedalyvavimas visuotiniame akcininkų susirinkime užkerta kelią susirinkimo darbotvarkės keitimui (LR ABĮ 27 str. 9 d.). Akivaizdu, kad mažumos akcininko nedalyvavimas susirinkime kontroliuojančiajam akcininkui gali sukelti tik tam tikrų nepatogumų, bet jokia būdu nedarys įtakos bendrovės veiklos (verslo) kontrolei. Be to, praktikoje darbotvarkės keitimo būtinybė iškyla labai retai.

Akcijų kiekis, sudarantis ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, suteikia tokias teises: 1) visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisę (LR ABĮ 23 str. 1 d. ir 24 str. 2 d. 5 p.); 2) teisę papildyti susirinkimo darbotvarkę (LR ABĮ 25 str. 2–3 d.); 3) teisę pritarti slaptam balsavimui susirinkime (LR ABĮ 27 str. 7 d.) ir 4) teisę kreiptis į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo (LR CK 2.125 str. 1 d. 1 p.). Visos paminėtos teisės, išskyrus paskutinę, yra labiau procedūrinio pobūdžio ir taip pat neturi įtakos bendrovės veiklos (verslo) kontrolei, kadangi 1/10 balsų dalies turėjimas pagal bendrą taisyklę neužkirs kelio galutiniam sprendimui priimti (tiek reikalaujančiam paprastosios, tiek ir kvalifikuotos balsų daugumos). Tuo tarpu teisės kreiptis į teismą dėl bendrovės veiklos tyrimo įgyvendinimas tam tikrais atvejais gali gana reikšmingai paveikti bendrovės veiklą (verslą). Tiesa, tokios pasekmės atsirastų tik tada, jeigu teismas konstatuotų netinkamą bendrovės (valdymo organų ar jų narių) veiklą ir taikytų LR CK 2.131 straipsnio 1 dalyje nurodytas priemones (pvz., panaikinti bendrovės organų sprendimus, paskirti laikinus valdymo organų narius, įpareigoti bendrovę atlikti tam

35 Galiausiai, net ir negalint atšaukti minėtos pirmumo teisės, situacija bendrovės veiklos valdyje nesikeičia, kadangi, neatšaukus visiems akcininkams pirmumo teisės, naujai išleidžiamas akcijas (konvertuojamąsias obligacijas) galės įsigyti akcininkai proporcingai turimai akcijų daliai, t. y. po to dominuojančio akcininko kontrolės teisės nesumažėtų.

36 *Bendrovių valdymas. Konsultacijos vadovui*. Žinynas (kasmet atnaujinamas). Valiūnas, R. (red.). Vilnius: UAB „Verslo žinios“, 2003, § 11.3, p. 4.

tikrus veiksmus ar jų neatlikti, likviduoti bendrovę ir kt.). Vis dėlto dėl netiesioginio ir išimtinio tokios teisės realizavimo poveikio manytume, kad ir ši teisė neturėtų pakelti mūsų analizuojamos akcijų kiekio ribos.

Galiausiai teisės aktai reikšminga laiko 1/3 balsų ribą³⁷. Akcininkas ir akcininkai, turintys daugiau kaip 1/3 visų balsų, gali blokuoti LR ABĮ 28 straipsnio 1 dalyje nurodytų sprendimų priėmimą, o tai, kaip minėjome, turi didelę įtaką bendrovės veiklai. Paminėtina ir tai, kad ne mažesnės kaip 1/3 akcijų kiekis uždarysios akcinės bendrovės akcininkams suteikia teisę kreiptis į teismą dėl priverstinio akcijų pardavimo (LR CK 2.116 str. 1 d. 1 p.).

Taigi galime daryti išvadą, kad dažniausiai akcijų pardavimo sandoris gali būti vertinamas kaip verslo perleidimas tuomet, kai parduodamų akcijų kiekis suteikia dviejų trečdalių ar didesnę balsavimo teisių daugumą. Tokią ribą siūlo ir J. Kiršienė bei K. Kerutis³⁸. Tokiu atveju kiti akcininkai turi pernelyg mažą akcijų dalį ir iš esmės negali sutrukdyti įgijėjui visapusiškai kontroliuoti bendrovės veiklą (verslą).

Tačiau atkreiptinas dėmesys į labai svarbų momentą – bendrovės įstatai gali numatyti ir didesnę nei 2/3 kvalifikuotą balsų daugumą, reikalingą minėtiems svarbiausiems su bendrovės veikla susijusiems sprendimams priimti (LR ABĮ 28 str. 3 d.). Įstatais gali būti numatyta didesnė negu 2/3 balsų dauguma ir tiems sprendimams, kuriems įstatymas nustato tik paprastą balsų daugumą. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti nustatoma, kokią balsų daugumą atskiriems sprendimams numato konkrečios bendrovės įstatai. Jeigu įstatai numato didesnę negu 2/3 balsų daugumą, atitinkamai padidės ir riba, nuo kurios tos bendrovės akcijų pardavimas gali būti laikomas verslo perleidimu.

Taip pat pažymime, kad skaičiuojant aptariamą akcijų kiekio ribą turi būti skaičiuojamos tik balso teises suteikiančios akcijos ir neįskaitomos bendrovės įgytos savos akcijos bei privilegijuotosios akcijos, kurios nesuteikia balsavimo teisės (LR ABĮ 27 str. 4 d.). Kita vertus, įstatymas numato tam tikrus klausimus, dėl kurių balsuojama atskirai pagal akcijų klases, pavyzdžiui, įstatinio kapitalo didinimas (LR ABĮ 49 str. 1 d.) ir mažinimas (LR ABĮ 52 str. 1 d.), konvertuojamųjų obligacijų išleidimas (LR ABĮ 56 str. 2 d.), bendrovės reorganizavimas (LR ABĮ 62 str. 1 d.) ir pertvarkymas (LR ABĮ 72 str. 5 d.). Tokiu atveju turi būti gautas nustatyto balsų skaičiaus (2/3 ar daugiau, jei didesnę daugumą numato įstatai) pritarimas, skaičiuojant pagal kiekvieną akcijų klasę atskirai (LR ABĮ 27 str. 2 d.). Todėl verslo įgijimo tikslu gali prireikti įsigyti ne mažiau kaip po du trečdalius kiekvienos klasės akcijų.

Svarbūs ir kiti akcijų kiekio ribos skaičiavimo aspektai. Pavyzdžiui, J. Kiršienė ir K. Kerutis teigia, kad visais atvejais papildomas 50 proc. dalies pirkimas jau turint 50 proc. dalį laikytinas verslo perleidimu³⁹. Nesinorėtų sutikti su tokiu teiginiu. Mes linkę pritariti Vokietijos teismų praktikoje ir teisės doktrinoje⁴⁰ išsakomai nuomonei, kad

37 Mes sąmoningi praleidome ¼ ribą, kadangi jau aukščiau nustatėme, kad sprendimo atšaukti visiems akcininkams pirmumo teisę įsigyti naujai išleidžiamas akcijas ar konvertuojamąsias obligacijas (LR ABĮ 28 str. 2 d.) blokas neturi reikšmės bendrovės vykdomos veiklos (verslo) kontrolei.

38 Kiršienė, J.; Kerutis, K., *supra* note 1, p. 27.

39 *Ibid.*

40 *Kommentar zum GmbH-Gesetz: mit Anhang Konzernrecht*, *supra* note 25, p. 1087.

įgijėjui jau priklausančios bendrovės dalys (akcijos) negali būti priskaičiuotos į bendrą visumą. Tokią poziciją galima pagrįsti tuo, kad, kaip minėjome, verslo perleidimo atveju turi egzistuoti ekonominis tikslas (abiejų šalių valia) akcijų pirkimo-pardavimo būdu perleisti patį verslą. Tuo tarpu, kai akcijų perleidėjas iki sandorio pats neturėjo pakankamos akcijų dalies, reikalingos tinkamai verslo kontrolei, nėra jo valios parduoti įmonę (verslą), kadangi jis dažniausiai neturi apie įmonę žinių, kuriomis remiasi įgijėjas.

Kitas svarbus klausimas, ar verslo perleidimui gali būti prilyginti atvejai, kai įgijėjas atitinkamą akcijų kiekį (t. y. ne mažesni negu 2/3) įgyja ne vienu, bet keliais atskirais sandoriais. Pavyzdžiui, Vokietijos Aukščiausiasis Teismas (BGH) vienoje iš pirmųjų bylų (1928 m.) verslo perleidimu nepripažino skirtingų sudarytų sandorių dėl bendrovės dalių perleidimo tam pačiam asmeniui tuo pačiu metu, nurodydamas, kad išvada apie verslo perleidimą būtų įmanoma tik tada, jeigu būtų buvęs vienintelis visų bendrovės dalių pardavėjas⁴¹. Tiesa, mūsų nuomone, svarbus momentas šioje byloje buvo tas, kad du bendrovės dalyviai (pardavėjai) dėl trečiojo dalyvio (pardavėjo) bendrovės dalių neturėjo įgaliojimų, o trečiasis dalyvis irgi neturėjo atitinkamų įgaliojimų kitiems dalyviams priklausančių bendrovės dalių atžvilgiu. Galima būtų pritarti Vokietijos teisės doktrinoje išsakomai nuomonei, kad bendrovės dalys (akcijos), kurios buvo įsigytos vieningo sprendimo nusipirkti šias dalis (akcijas) pagrindu atskirų pirkimo sutarčių būdu su skirtingais pardavėjais, vis dėlto turėtų būti skaičiuojamos kartu⁴². Tačiau pridurtume, kad turėtų būti ir vieningas sprendimas parduoti tas akcijas, t. y. kai, pavyzdžiui, pirkėjas nusprendžia įsigyti visas konkrečios bendrovės, kurioje yra keli akcininkai, akcijas, bet derasi atskirai su kiekvienu akcininku ir atskirais sandoriais nuperka atskiras akcijų dalis iš to kiekvieno akcininko, tokie atvejai negalėtų būti laikomi verslo perleidimu, nors galiausiai pirkėjas pasieks savo keltą ekonominį tikslą – įsigis verslą, kadangi, kaip minėjome, nebus pardavėjų valios perleisti verslą. Kita vertus, jeigu visi akcijų pardavėjai bendrai ves derybas su pirkėju ir visi išsipareigos perleisti savo akcijas, tai jau bus galima laikyti verslo perleidimu, nors akcijos būtų perleistos ir atskirais sandoriais, t. y. tie atskiri sandoriai turi būti tarpusavyje tiek susiję ir susieti bendra valia, kad jų nebūtų galima vertinti atskirai vienas nuo kito.

Taigi, vadovaujantis formaliu požiūriu, tam tikros parduodamų akcijų kiekio ribos pasiekimas jau lems sandorio pripažinimą verslo perleidimu. Daugelis autorių kritikuoja tokį formalų požiūrį ir išsako nuomonę, kad akcijų pardavimo prilyginimas verslo perleidimui turėtų priklausyti nuo konkrečios sutarties sąlygų aiškinimo, t. y. ar akcijų perleidimas buvo nukreiptas į įmonės valdymo įgalinimų perdavimą⁴³. Taigi kontrolinio akcijų paketo įgijimas pats savaime dar nereikš įmonės pirkimo. Manytume, kad ir visų akcinės bendrovės akcijų įsigijimas, tačiau tik investiciniais tikslais, nesiekiant kontroliuoti kasdieninę bendrovės veiklą ir tai paliekant profesionaliems akcinės bendrovės vadovams, neturėtų būti laikomas verslo perleidimu (įgijimu). Vadinasi, perleidžiamų akcijų kiekis yra tik vienas iš kriterijų, tikėtina rodančių sandorio ekonominį tikslą.

41 BGH 1920 m. lapkričio 2 d. nutartis Nr. II 162/20 (RGZ 100, 200 ff., 204).

42 Picot, G. *Mergers & Acquisitions in Germany*. 2nd ed. New York: Juris Publishing, Inc., 2002, p. 52.

43 Ershova, E. A.; Ovchinnikov, K. D., *supra* note 12, p. 161.

Kitas, mūsų nuomone, išskirtinas kriterijus yra tas, kad verslo perleidimą galime konstatuoti tik tada, kai perleidžiamos veikiančios (realiai verslą vykdančios) bendrovės akcijos. Turi egzistuoti „faktinis“ sandorio objektas – verslas. Pagal Vokietijos teismų praktiką verslo pirkimas yra tada, kai parduodamos ne tik pavienės ekonominės gerybės, bet ir daiktų, vertybių, teisių, kitų elementų organizuotas vienetas ir įgijėjas įgyja gali-mybes verslą plėtoti toliau⁴⁴, t. y. neatsiranda kokybinės teisinės padėties pasikeitimo⁴⁵.

Kaip minėjome, tarp verslo perleidimą (tiksliau – atitinkamą sandorio ekonominį tikslą) diagnozuojančių kriterijų Vokietijos teismų praktika mini ir akcijų pardavimo kainą⁴⁶. Nurodoma, kad įmonės (verslo) perleidimas suponuoja tai, kad bendrovės dalių (akcijų) pardavimo sandoryje yra įskaičiuotas ir bendrovės kaip įmonės turtas bei visa bendrovės kaip įmonės veikla (veiklos visuma)⁴⁷, t. y. paprastai įsigyjamų akcijų kaina priklauso nuo to, kokias kontrolės teises jos suteikia. Bendros kontrolės atveju paprastai akcijų kaina būna mažesnė nei tuo atveju, kai įgyjama visiška kontrolė⁴⁸. Tokia nuomonė aptinkama ir Lietuvos teismų sprendimuose⁴⁹. Pirkėjas linkęs sumokėti didesnę kainą už akcijas, kurios suteikia ne tik teises į dividendus ir kt., bet ir iš tikrųjų įgalioja pirkėją priimti visus ekonominius ir strateginius sprendimus dėl bendrovės veiklos. Todėl didesnė akcijų kaina⁵⁰ sutartyje gali patvirtinti išvadą, kad ekonominis sandorio tikslas (šalių valia) yra ne paprastas akcijų pirkimas-pardavimas, o verslo perleidimas ir įgijimas. Ypač tai akivaizdu, kai sandorio kaina struktūrizuojama, t. y. siejama su atitinkamais bendrovės finansiniais rodikliais, bendrovės aktyvų ir pasyvų verte, verslo būkle ir kt.

Galiausiai sandorio ekonominį tikslą gali patvirtinti ir atskiros sutarties nuostatos. Jeigu sutartyje skiriama pakankamai daug dėmesio bendrovės, kurios akcijos perleidžiamos, būklei, numatomi papildomi pardavėjo išsipareigojimai (pvz., nekonkuuruoti, tam tikrą laiką dirbti bendrovėje ir kt.), tai taip pat gali suponuoti išvadą, kad sandorio ekonominis tikslas yra verslo perleidimas. Be to, sandorio sąlygos kartais gali suponuoti tokią išvadą net tais atvejais, kai perleidžiamas akcijų kiekis nesiekia mūsų aptartos atitinkamos ribos, pavyzdžiui, kai pirkėjas įsigyja tik paprastą balsų daugumą suteikiantį (arba netgi dar mažesnį) akcijų kiekį, tačiau įvairiomis sutartimis (pvz., balsavimo sutartimis (LR CK 2.88 str.) užsitikrina galimybę daryti lemiamą įtaką bendrovės veiklai (verslui).

44 BGH 2001 m. lapkričio 28 d. nutartis Nr. VIII ZR 37/01 (BGH, NJW 2002, 1042).

45 *Kommentar zum GmbH-Gesetz: mit Anhang Konzernrecht, supra* note 25, p. 1087.

46 BGH 1975 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. VIII ZR 142/74 (BGH, NJW 1976, 236); BGH 1980 m. birželio 2 d. nutartis Nr. VIII ZR 64/79 (BGH, NJW 1980, 2408).

47 BGH 1928 m. kovo 9 d. nutartis Nr. II 489/27 (RGZ 120, 283 ff., 287).

48 *Bendrovių valdymas. Konsultacijos vadovui, supra* note 36, § 11.3, p. 2.

49 Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas vienoje iš bylų nurodė, kad 71,90 proc. akcijų kaina negali būti apskaičiuojama taikant tą pačią vienos akcijos kainą kaip ir perkant 100 proc. akcijų, kadangi tokiu būdu neįgyjama bendrovės valdymo kontrolė (Vilniaus apygardos teismo 2007 m. kovo 14 d. sprendimas civilinėje byloje *A. Z. v. UAB „Švarus miestas“* (bylos Nr. 2-2148-565/2007).

50 Akcijų kainos padidinimas dėl verslo įsigijimo tikslo galėtų būti nustatytas, pavyzdžiui, taikant tokią formulę: nustatoma vienos akcijos rinkos vertė ir ji padauginama iš parduodamų akcijų kiekio. Jeigu sutartyje šalių sutarta kaina pastebimai viršija tokią nustatytą sumą, galima būtų daryti išvadą, kad pirkėjas moka papildomą kainą už akcijų kiekio suteikiamą pridėtinę vertę, t. y. kad tikrasis sandorio ekonominis tikslas yra verslo perleidimas. Žinoma, tokiose bylose sunku būtų išsiversti be akcijų įvertinimo (ekspertizės) skyrimo.

Apibendrinant pasakytina, kad verslo perleidimu akcijų pirkimas-pardavimas gali būti laikomas tik tuomet, kai jis atitinka minėtą verslo perleidimo apibrėžimą, t. y. kai tokio sandorio *ekonominis tikslas* (abiejų sandorio šalių tikroji valia) yra perleisti verslą. Svarbiausias kriterijus čia paprastai yra perleidžiamų *akcijų kiekis*, neįskaitant pirkėjui jau priklausančių bendrovės akcijų. Įprastai sandorio objektu turi būti *dviejų trečdalių ar didesnė* balsavimo teisių dauguma, jeigu bendrovės įstatai nenustato didesnės daugumos. Tas kiekis gali būti perleistas ir keliais atskirais sandoriais, jeigu visus sandorius sieja vieninga šalių valia perleisti įmonės kontrolę ir tie sandoriai negali būti vertinami atskirai vienas nuo kito. Be to, turi būti perleidžiamos *veikiančios (realiai verslą vykdančios)* bendrovės akcijos. Galiausiai fakultatyviniais kriterijais gali būti sandorio *kainos dydis ir struktūra* bei *kitos sandorio sąlygos (aplinkybės)*.

Dar norėtume pažymėti, kad dėl to, jog uždaryjū akcinių bendrovių akcijos negali būti platinamos viešai ir jų akcijų perleidimui taikomi apribojimai, t. y. dėl nuosavybės ir kontrolės sutapimo, galime teigti, kad uždarosios akcinės bendrovės yra ta tikroji verslo vykdymo priemonė, skirtingai nuo atvirųjų akcinių bendrovių, kurios yra skirtos investuoti. Būtent uždaryjū bendrovių akcijų perleidimas daug dažniau atitinka verslo perleidimo požymius.

3. Daiktų (įmonės) trūkumų normų taikymo akcijų pardavimo sandoriams galimybės

Apskritai daugumoje valstybių laikoma, jog bendrovės akcijų įsigijimas savo esme yra teisių įsigijimas, taigi pardavėjas yra atsakingas tik už parduotų teisių egzistavimo tęstinumą arba už jų įprastinę ar sutartą kokybę (vadinamąjį tikrumą), bet ne už jų ekonominę vertę (finansinį patikimumą)⁵¹. Tiesa, tiek Lietuvos⁵², tiek ir užsienio⁵³ teisės doktrinoje diskutuojama, ar akcijų pardavimui turi įtakos ir verslo kokybė, t. y. ar akcijų pirkėjas gali reikšti reikalavimus pardavėjui ne tik dėl pačių akcijų, bet ir dėl verslo (įmonės) teisinių bei objektinių trūkumų. LR CK normų analizė suponuoja išvadą, kad akcijų pirkėjas gali reikšti reikalavimus pardavėjui tik dėl akcijų, t. y. tiesioginio pirkimo-pardavimo sandorio objekto teisine prasme, trūkumų. Tačiau, kaip minėjome, neretai akcijų pirkimo-pardavimo tikruoju ekonominiu tikslu yra verslo (įmonės) perleidimas. Galbūt turėtų būti galima taikyti daiktų (įmonės) trūkumų normas ir akcijų pirkimo-pardavimo sandoriams?

Deja, šiuo klausimu LAT iki šiol nėra aiškiai pasisakęs. Kai kuriuose žemesnės instancijos teismų sprendimuose galime rasti poziciją, kad akcijų pirkimo-pardavimo atveju daiktų trūkumų normos (LR CK 6.333-6.334 str.) neturėtų būti taikomos⁵⁴. Tiesa,

51 *German Limited Liability Company*. Volhard, R.; Stengei, A. (eds.). Chichester: John Wiley & Sons, 1997, p. 81.

52 Kiršienė, J.; Kerutis, K., *supra* note 1, p. 27, 29.

53 *Kommentar zum GmbH-Gesetz: mit Anhang Konzernrecht*, *supra* note 25, p. 1084.

54 Vilniaus apygardos teismo 2007 m. balandžio 6 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Namų priežiūros centras“ v. Vilniaus m. savivaldybė (bylos Nr. 2-355-178/2007) ir ApT CBS 2007 m. rugsėjo 24 nutartis

naujausioje teismų praktikoje galime aptikti tam tikrą priešingos pozicijos netiesioginių užuomazgų. Pavyzdžiui, LAT pripažino, kad akcijų vertė, be kita ko, tiesiogiai priklauso ir nuo įmonės turtinės padėties, sudarytų sandorių, jos valdomo turto, ūkinės veiklos rezultatų⁵⁵. Panašios pozicijos laikėsi ir Lietuvos apeliacinis teismas pažymėdamas, kad akcijų kokybę lemia ne tik visos jų, kaip vertybinių popierių, suteikiamos teisės, apibrėžtos LR ABĮ, bet taip pat ir pačios įmonės, kurios akcijos parduodamos, turtinė padėtis, nes nuo šios aplinkybės dažniausiai priklauso akcijų vertė bei tolesnė galimybė akcininkui naudotis įstatymo jam suteiktomis teisėmis⁵⁶. Paminėtina ir viena LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis, kurioje, be kita ko, pažymėta, kad bendrovės akcijų reali rinkos vertė atspindi bendrovės turto ir veiklos kiekybines ir kokybines charakteristikas⁵⁷.

Kitų Europos valstybių pozicija šiuo klausimu nevienoda. Daugumos kontinentinės teisės valstybių (pvz., Belgijos, Italijos, Prancūzijos, Rusijos, Šveicarijos)⁵⁸ teisė nenumato tiesioginės galimybės akcijų pirkėjui reikšti reikalavimus dėl įsigytos įmonės (verslo) trūkumų, o teisės doktrina ir teismų praktika nurodo, kad įstatymo garantijos dėl paslėptų trūkumų taikomos tiktai parduodamoms akcijoms, bet ne esamam verslui (įmonei). T. y. pirkėjas gali reikšti pretenzijas pardavėjui tik dėl trūkumų, kurie padaro pačias akcijas netinkamas normaliam naudojimui (t. y. liečia balsavimo teisių, teisės į dividendus, teisės dalintis likviduojamos bendrovės turtą ir kitų teisių įgyvendinimą), bet ne dėl bendrovės, kurios akcijos parduodamos, finansinės būklės, nemokumo, turto vertės ir sudėties, įsipareigojimų. Atitinkamai tokiose valstybėse teismų praktika neformuoja pozicijos, kad tam tikromis aplinkybėmis akcijų perleidimas gali būti prilygintas įmonės (verslo) perleidimui. Tiesa, kai kurių iš minėtų valstybių (pvz., Belgijos⁵⁹, Rusijos⁶⁰) teisės doktrinoje atsiranda siūlymų teismų praktikai atsižvelgti į ekonominį visų ar beveik visų akcijų perleidimo tikslą (t. y. įsigyti ne akcijas, bet įmonę) ir, esant tam tikroms prielaidoms, taikyti tokiems sandoriams modernizuotas įmonės pirkimo-pardavimo normas dėl paslėptų įmonės trūkumų.

Austrijos ir Vokietijos teismų praktikoje suformuota pozicija, kad akcijų pirkimas-pardavimas tam tikrais atvejais (kai perkama įmonė ekonomine prasme) gali būti

civilinėje byloje *UAB „Namų priežiūros centras“ v. Vilniaus m. savivaldybė* (bylos Nr. 2A-397/2007).

- 55 LAT CBS 2008 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Telematics Klaipėda“ v. R. D. ir kt.* (bylos Nr. 3K-3-52/2008). Tiesa, šis klausimas byloje buvo šalutinis šalia *actio Pauliana* taikymo normų nagrinėjimo.
- 56 ApT CBS 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Manage Holding“ v. V. B. ir kt.* (bylos Nr. 2A-330/2008), taip pat ApT CBS 2009 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje *A. J. v. J. J.* (bylos Nr. 2A-58/2009).
- 57 LAT BBS 2008 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111/2008.
- 58 *A practitioner's guide to takeovers and mergers in the European Union*. Button, M.; Bolton, S. (eds.). Surrey: City & Financial Publishing, 2000, p. 86; *M&A – Protecting the Purchaser*. Martinius, Ph. (ed.). AIJA Law Library. The Hague: Kluwer Law International, 2005, p. 102, 236, 351; *Grazhdanskoe pravo. V 4 t. Tom 3. Obezatelstvennoe pravo* [Civil Law. In 4 vol. Volume 3. Obligatory Law]. Sukhanov, E. A. (ed.). Moskva: Volters Kluver, 2007, p. 391; *Building for Strength: An International Guide to Merges and Acquisitions Worldwide. International Financial Law Review. Special Supplement September 1993*. London: Euromoney Publications, 1993, p. 35.
- 59 *M&A – Protecting the Purchaser*, *supra* note 58, p. 102–103.
- 60 Pvz., Ershova, E. A.; Ovchinnikov, K. D., *supra* note 12, p. 163–164.

prilyginamas verslo (įmonės) pirkimui-pardavimui. Šių dviejų valstybių teismų praktika⁶¹ ir teisės doktrina⁶² pripažįsta, kad tokiais atvejais akcijų pardavimui gali būti taikomos ir įstatymo daikto (įmonės) trūkumų normos, t. y. akcijų pardavėjas laikomas atsakingu už trūkumus, kurie daro poveikį įmonės kaip visumos patrauklumui arba vertei, ir už verslo ar esminio turto savybių, kurių paprastai tikimasi tokio tipo versle, nebuvimą⁶³.

Siūlytume ir Lietuvos teismams laikytis panašios pozicijos, t. y. tais atvejais, kai akcijų pirkimas-pardavimas konkrečios bylos aplinkybėmis gali būti prilygintas verslo (įmonės) perleidimui, teismai turėtų leisti pirkėjui reikšti pretenzijas pardavėjui ne tik dėl akcijų, bet ir dėl bendrovės, kurios akcijos buvo įsigytos, valdomos įmonės (verslo) trūkumų. Kaip minėjome, tokių pasiūlymų atsiranda ir kitų valstybių teisės doktrinoje, taip pat tokia nuomonė išsakoma ir kai kurių Lietuvos teisės mokslininkų darbuose⁶⁴. Kad kontrolinio akcijų paketo pardavimas faktiškai yra įmonės pardavimas, pamini ir Europos teisės principų dėl pardavimo sutarčių (angl. *Sales (PEL S)*) komentaro autoriai⁶⁵.

Visų pirma, tokia teismų pozicija galėtų būti grindžiama sutartinių teisinių santykių teisinio kvalifikavimo ir sutarčių aiškinimo taisyklėmis, kurios yra reglamentuojamos LR CK 6.193, 6.195 straipsniuose bei suformuluotos LAT precedentuose konkrečiose bylose⁶⁶. Konsensualizmo principas reikalauja, kad būtų atskleisti šalių tikrieji ketinimai. Tai reiškia, kad sutartis visų pirma turi būti aiškinama sąžiningai ir neapsiribojant vien pažodiniu sutarties teksto (taip pat ir pavadinimo) aiškinimu (subjektyvusis sutarties aiškinimo metodas). Kilus ginčui, būtina nustatyti, ko sutarties šalys, sudarydamos sutartį, siekė ir kaip suderino savo valią. Visos sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį, sutarties esmę ir tikslą bei jos sudarymo aplinkybes (LR CK 6.193 str. 2 d.). Be to, teismas, aiškindamas ne tik sutartį, bet ir įstatymus bei juos taikydamas, privalo vadovautis bendraisiais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (LR CK 1.5 str. 4 d.), taip pat gali taikyti įstatymo analogiją (LR CK 1.8 str. 1 d.). Kaip pagrindėme anksčiau, tam tikrais atvejais akcijų pirkimo-pardavimo sando-rio šalių tikrasis ekonominis tikslas (tikrieji ketinimai), kartu ir tikrasis sutarties tikslas,

61 Pvz., BGH 1970 m. vasario 27 d. nutartis Nr. I ZR 103/68 (BGH WM 1970, 819 ff.), BGH 1982 m. lapkričio 24 d. nutartis Nr. VIII ZR 263/81 (BGHZ 85, 366 ff., 370).

62 Pvz., *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. Whalley, M.; Semler, F.-J. (eds.). The Hague London: Kluwer Law International, 2007, p. 40, 180; *Kommentar zum GmbH-Gesetz: mit Anhang Konzernrecht*, supra note 25, p. 1085; Baumbach, A.; Hueck, A. *GmbH-Gesetz: Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*. 18., erw. und völlig überarb. Aufl. München: C.H. Beck, 2006, p. 268.

63 *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*, op. cit., p. 40.

64 Pvz., Kiršienė, J.; Kerutis, K., supra note 1, p. 29; taip pat *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*, supra note 1, p. 75.

65 *Sales (Principles of European Law)*. Volume 6. Hondius, E., et al. München: Sellier European Law Publishers Bruxelles: Brylant Berne: Stämpfli, 2008, p. 137.

66 Pvz., LAT CBS 2008 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. V. individuali įmonė v. UAB „Statuoma“* (bylos Nr. 3K-3-44/2008). *Teismų praktika*. 2008, Nr. 29, p. 155–163; LAT CBS 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *V. Š. v. A. N. ir A. N.* (bylos Nr. 3K-P-382/2006). *Teismų praktika*. 2007, Nr. 26, p. 9–24; LAT CBS 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Valsybės turto fondas v. UAB „Cetarium“ ir kt.* (bylos Nr. 3K-3-17/2006). *Teismų praktika*. 2006, Nr. 25, p. 71–89; LAT CBS 2000 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Turto bankas“ v. UAB „Vaidluve“ ir kt.* (bylos Nr. 3K-3-406/2000).

yra ne akcijų, bet įmonės (verslo) perleidimas. Šalys dėl tam tikrų priežasčių (visų pirma, dėl paprastesnių ir mažiau išlaidų reikalaujančių procedūrų, licencijų išsaugojimo ir kt.) akcijų pirkimą-pardavimą pasirenka tik kaip savo tikslo perleisti įmonę pasiekimo būdą (formą). Atitinkamai sandorio šalys daug daugiau dėmesio skiria ne pačių akcijų, bet įsigyjamoms bendrovėms (įmonėms) būklei, savybėms, rodikliams, trūkumų buvimui ar nebuvimui. Būtent įsigyjamoms bendrovėms turtinė padėtis, sudaryti sandoriai, priimti įsipareigojimai, jos valdomo turto sudėtis ir vertė, ūkinės veiklos rezultatai lemia ir sandorio kainą. Ir ikisutartinėje sandorio stadijoje pardavėjo pateikiama bei pirkėjo tikrinama informacija labiau yra susijusi su pačia įmone, o ne perkamomis akcijomis. Sutarties sudarymui esminės reikšmės turi labiau įmonės, o ne akcijų savybės, ir akcijų pirkėjui, jeigu jis nėra tik investuotojas, itin svarbu įsigyti kokybišką įmonę, be teisinių ir objektinių trūkumų, leidžiančią pirkėjui toliau efektyviai vykdyti perimtą verslą. Todėl būtų teisinga, protinga ir sąžininga tokiu atveju neužkirsti pirkėjui kelio pasinaudoti ir daiktų (įmonės) trūkumų normų teikiamomis galimybėmis apginti savo interesus.

Kita vertus, akcijų pirkėjui pasinaudoti įstatymo apsauga dėl įsigyjamoms įmonėms (verslo) trūkumų turėtų būti leidžiama tik tada, kai akcijų perleidimas gali būti prilygintas įmonės (verslo) perleidimui. Tokiu atveju galėtų būti taikomos bendrosios LR CK 6.321–6.323, 6.330, 6.334, 6.341 straipsniuose numatytos pirkėjo teisės. Sprendami dėl konkrečių pirkėjo teisių gynimo būdų, teismai galėtų atsižvelgti į LR CK 6.408 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias įmonės su trūkumais perdavimo teises pasekmes.

Gali kilti klausimas, ar aptariamam atveju teismai galėtų taikyti LR CK skirsnio „Įmonės pirkimas-pardavimas“ normas, pavyzdžiui, dėl kreditorių apsaugos (6.405 str.), sutarties formos (6.403 str.) ir kt. Manytume, kad atsakymas turėtų būti neigiamas. Reiktų vadovautis tuo, kad trūkumų klausimas išimtinai liečia tik sandorio šalis, o jų taikymo galimybė būtent priklauso nuo tikrosios šalių valios. Tuo tarpu įmonės pirkimo-pardavimo nuostatos dėl kreditorių apsaugos, sutarties formos ir kt. yra susijusios su trečiųjų asmenų teisėmis bei interesais (jų apsauga). Tretiesiems asmenims objektyviai neįmanoma nustatyti tikrąją šalių valią. Be to, jų teisės akcijų perleidimo sandorį prilyginus įmonės perleidimui ir atitinkamai taikant daiktų (įmonės) trūkumų normas iš esmės nėra pažeidžiamos, kadangi jų skolininkas yra bendrovė, o ne akcininkas(-ai), o akcijų pardavimo atveju, skirtingai negu pardavus įmonę, bendrovės turto savininkas, to turto sudėtis ir vertė lieka nepakitę. Galiausiai nuostatos dėl kreditorių teisių apsaugos, įmonės pirkimo-pardavimo sutarties formos yra specialiosios normos, konkrečiai skirtos įmonės pirkimo-pardavimo sutarčiai. Tuo tarpu daiktų trūkumus reglamentuojančios nuostatos yra priskirtinos bendrosioms pirkimo-pardavimo sutarties normoms (numatytos LR CK XXIII skyriaus antrame skirsnyje „Bendrosios pardavėjo pareigos ir teisės“). Dėl to nebūtume linkę pritarti kai kurių Lietuvos teisės specialistų pasiūlymui, atsižvelgiant į tą patį įmonės ir bendrovės akcijų perleidimo ekonominį rezultatą,

apibrėžti verslo perdavimo sąvoką ir visoms verslo perdavimo formoms suvienodinti reikalavimus, nustatytus kreditorių ir verslo pirkėjo (gavėjo) apsaugai⁶⁷.

Žinoma, reikia dar kartą konstatuoti, kad dabartinis teisinis reglamentavimas nesuteikia tiesioginių, vienareikšmiškų galimybių mūsų aptariamose pozicijos dėl daiktų (įmonės) trūkumų normų taikymo akcijų pardavimo sandoriams taikymui. Tačiau, kaip minėjome, LR CK nuostatos taip pat ir nedraudžia tokią poziciją suformuoti bei įtvirtinti teismų praktikai, remiantis LR CK 1.5 straipsnio 4 dalimi, 1.8 straipsnio 1 dalimi, 6.193 straipsnio 1–2 dalimi bei 6.195 straipsnio nuostatomis. Kita vertus, mūsų nuomone, reikėtų pakoreguoti LR CK normas siekiant pašalinti anksčiau aptartus neaiškumus. Šiuo atveju būtų galima pasiremti Vokietijos patirtimi, kur 2002 m. prievolių teisės reformos metu įstatymiškai buvo reglamentuota iki tol teismų praktikoje įtvirtinta taisyklė, kad akcijų pirkėjas tais atvejais, kai akcijų pardavimas gali būti prilygintas verslo pardavimui, turi teisę reikšti reikalavimus pardavėjui ne tik dėl akcijų, bet ir dėl bendrovės (įmonės) trūkumų. Kaip to rezultatas dabar galiojančio Vokietijos civilinio kodekso⁶⁸ 453 paragrafo 3 dalis numato, kad jeigu parduodama teisė, įgalinanti valdyti daiktą, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui ir patį daiktą be daiktinių ir teisinių trūkumų. To paties straipsnio pirmoji dalis nustato, kad nuostatos dėl daiktų pirkimo *mutatis mutandis* taikomos teisių bei kitų objektų pirkimui. Tais atvejais, kai akcijų įsigijimas ekonomine prasme reiškia įmonės (verslo) įsigijimą, pirkėjas, išgydamas kontrolinį bendrovės akcijų paketą, kartu įgyja ir visas galimybes faktiškai valdyti bendrovės turimą įmonę (verslą), todėl, remdamasis minėta norma, jis gali reikšti reikalavimus ir dėl įmonės trūkumų.

Taigi atsižvelgdami į atlikto tyrimo rezultatus galime daryti išvadą, kad Lietuvos teismai, sekdami Vokietijos ir Austrijos teismų pavyzdžiu, remdamiesi LR CK 1.5 straipsnio 4 dalimi, 1.8 straipsnio 1 dalimi, 6.193 straipsnio 1–2 dalimis bei 6.195 straipsnio nuostatomis ir atsižvelgdami į tikrąjį šalių sandorio tikslą (valią), tais atvejais, kai akcijų pirkimas-pardavimas konkrečios bylos aplinkybėmis *gali būti prilygintas verslo (įmonės) perleidimui*, turėtų pripažinti *įstatymo daikto (įmonės) trūkumų normų taikymo galimybę*. Kita vertus, siekiant pašalinti dabartinio teisinio reglamentavimo neaiškumą, siūlytume papildyti LR CK 6.327 straipsnio 1 dalies nuostatas antru sakiniu: „*Jeigu parduodama teisė ar vertybinis popierius, įgalinantys valdyti daiktą ar įmonę, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui ir patį daiktą ar įmonę, atitinkančius šioje straipsnio dalyje nurodytus reikalavimus.*“

Išvados

1. Verslo perleidimu bendrovės akcijų pirkimas-pardavimas turėtų būti pripažintas tuomet, kai tokio sandorio *ekonominis tikslas* (abiejų sandorio šalių tikroji valia) yra perleisti verslą (įmonę), o ne paprasčiausiai bendrovės akcijas kaip vertybinius papie-

67 Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė, *supra* note 1, p. 104–105.

68 German Civil Code - Bürgerliches Gesetzbuch [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-29]. <<http://www.iuscomp.org/gla/>>.

rius. Minėtas sandorio tikslas gali būti nustatytas pagal šiuos pagrindinius kriterijus: 1) perleidžiamų *akcijų kieki*s; 2) perleidžiamos *veikiančios (realiai verslą vykdančios)* bendrovės akcijos. Be to, fakultatyviniais kriterijais gali būti sandorio *kainos dydis ir struktūra* bei *kitos sandorio sąlygos (aplinkybės)*.

2. Bendrovės akcijų pardavimo pripažinimą verslo perleidimu turėtų lemti tik tokio akcijų kiekio perleidimas, kuris faktiškai reiškia *verslo (kaip komercinės veiklos) ekonominio valdytojo pasikeitimą*, kai iš vieno subjekto kitam *perduodamos* (visam laikui arba laikinai) *teisės/galimybės priimti ekonominius ir strateginius sprendimus* vykdant konkretų verslą (komercinę veiklą) ir *teisės/galimybės disponuoti pelnu/nuostolium* iš tos veiklos. Įprastai sandorio objektu turėtų būti *dviejų trečdalių ar didesnė* balsavimo teisių dauguma, jeigu bendrovės įstatai nenustato didesnės daugumos. *Neturėtų būti įskaitomos pirkėjui jau priklausančios* konkrečios bendrovės akcijos. Reikšmingas kiekis gali būti perleistas ir keliais atskirais sandoriais, jeigu visus sandorius sieja vieninga šalių valia perleisti įmonės kontrolę ir tie sandoriai negali būti vertinami atskirai vienas nuo kito.

3. Tais atvejais, kai akcijų pardavimas konkrečios bylos aplinkybėmis gali būti prilygintas verslo (įmonės) perleidimui, akcijų pirkėjui turėtų būti leidžiama pasinaudoti *įstatymo apsauga dėl daikto (įmonės) trūkumų*. Tokiu atveju galėtų būti taikomos bendrosios LR CK straipsniuose numatytos pirkėjo teisės, galbūt atsižvelgiant į LR CK 6.408 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias įmonės su trūkumais perdavimo teisinę pasekmę.

4. Kita vertus, siekiant pašalinti dabartinio teisinio reglamentavimo neaiškumą, siūlytume LR CK 6.327 straipsnio 1 dalies nuostatas papildyti antru sakiniu: „*Jeigu perduodama teisė ar vertybinis popierius, įgalinantys valdyti daiktą ar įmonę, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui ir patį daiktą ar įmonę, atitinkančius šioje straipsnio dalyje nurodytus reikalavimus.*“

Literatūra

- A practitioner's guide to takeovers and mergers in the European Union*. Button, M.; Bolton, S. (eds.). Surrey: City & Financial Publishing, 2000.
- Baumbach, A.; Hueck, A. *GmbH-Gesetz: Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*. 18., erw. und völlig überarb. Aufl. München: C.H. Beck, 2006.
- Bendrovių valdymas. Konsultacijos vadovui*. Žinynas (kasmėt atnaujinamas). Valiūnas, R. red.). Vilnius: UAB „Verslo žinios“, 2003.
- Building for Strength: An International Guide to Merges and Acquisitions Worldwide. *International Financial Law Review*. Special Supplement September 1993. London: Euro-money Publications, 1993.
- Czech Republic: Commercial Code with commentary. 2005 edition. “Obchodní zákoník”. Translation and Commentary by Trade Links. Prague, 2005.
- Em, V. S. Dogovor prodazhi predpriyatija kak forma otchuzhdenija i priobretenija biznesa [Agreement on Sale of Enterprise as a Form of Transfer and Acquisition of Business]. *Zakonodatelstvo*. 1999, 11: 10–19.

- Ershova, E. A.; Ovchinnikov, K. D. *Predpri-jatie (Biznes) v sovremennom ehkonomiko-pravovom oborote* [Enterprise (Business) in the Modern Economical-Juridical Turnover]. Moskva: Statut, 2006.
- Europos Komisijos 1994 m. gruodžio 7 d. rekomendacija dėl smulkių ir vidutinių įmonių perleidimo (94/1069/EC). [1994] OL L385/14 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-27]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994H1069:EN:HTML>>.
- Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė [interaktyvus]. Vilnius: Teisės institutas, 2005 [žiūrėta 2010-03-28]. <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/verslotyrimu/>>.
- Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium-Sized Enterprises*. European Commission, Enterprise Directorate-General [interaktyvus]. Brussels, May 2002 [žiūrėta 2010-03-29]. <http://www.perheyritystenliitto.fi/easydata/customers/perheyritys/files/GEEF/final_report_transfer_en.pdf>.
- German Civil Code - Bürgerliches Gesetzbuch [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-29]. <<http://www.iuscomp.org/gla/>>.
- German Limited Liability Company*. Volhard, R.; Stengei, A. (eds.). Chichester: John Wiley & Sons, 1997.
- GmbH Gesetz Kommentar*. 3. aktualisierte und erweiterte Auflage. von. em. O. Univ.-Prof. Dr. Hans-Georg Koppensteiner, Univ.-Prof. Dr. Friedrich Rüffler. Wien: LexisNexis, 2007.
- Grazhdanskoe pravo. V 4 t. Tom 3. Obvezatelstvennoe pravo* 3rd ed. [Civil Law. In 4 vol. Volume 3. Obligatory Law]. Sukhanov, E. A. (ed.). Moskva: Volters Kluver, 2007.
- International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence*. 3rd ed. Whalley, M.; Semler, F.-J. (eds.). The Hague London: Kluwer Law International, 2007.
- International Financial Law Review*. Special Supplement September 1993. London: Euromoney Publications, 1993.
- Kauno apygardos teismo 2008 m. vasario 4 d. sprendimas byloje Nr. 2-257-601/2008.
- Kiršienė, J.; Kerutis, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*. 2006, 3 (81).
- Kommentar zum GmbH-Gesetz: mit Anhang Konzernrecht*. I. Band / Scholz; bearb. von G. Crezelius, et al. 10. neubearb. und erw. Aufl. Köln: O. Schmidt, 2006.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Namų priežiūros centras“ v. Vilniaus m. savivaldybė (bylos Nr. 2A-397/2007).
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Katranga“ v. UAB „KRS“ (bylos Nr. 2A-362/2008).
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Manage Holding“ v. V. B. ir kt. (bylos Nr. 2A-330/2008).
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje A. J. v. J. J. (bylos Nr. 2A-58/2009).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje AB „Turto bankas“ v. UAB „Vaidlūvė“ ir kt. (bylos Nr. 3K-3-406/2000).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje LUAB korporacija „Lietverslas“ v. E. Grakauskas (bylos Nr. 3K-3-113/2003). *Teismų praktika*. 2003, Nr. 19, p. 69.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Cetarium“ ir kt. (bylos Nr. 3K-3-17/2006). *Teismų praktika*. 2006, Nr. 25.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje V. Š. v. A. N. ir A. N. (bylos

- Nr. 3K-P-382/2006). *Teismų praktika*. 2007, Nr. 26.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. V. individuali įmonė v. UAB „Statnuoma“* (bylos Nr. 3K-3-44/2008). *Teismų praktika*. 2008, Nr. 29.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Reklamos laikraštis“ v. UAB „Vilniaus skelbimai“ ir UAB „Norekso valdos“* (bylos Nr. 3K-3-6/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Telematics Klaipėda“ v. R. D. ir kt.* (bylos Nr. 3K-3-52/2008).
- Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1914 (2010-01-05 redakcija).
- Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 73-3085 (2010-03-25 redakcija).
- Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsolidotosios finansinės atskaitomybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 99-3517 (2008-09-01 redakcija).
- Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 30-856 (2009-10-10 redakcija).
- Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992 (2009-12-28 redakcija).
- Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 52-1672 (2003-05-01 redakcija).
- Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 17-626 (2009-08-04 redakcija).
- Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas. Naktinienė, G. (vyr. red.) [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 [žiūrėta 2010-03-27]. <<http://www.lkz.lt>>.
- M&A – Protecting the Purchaser*. Martinius, Ph. (ed.). AIJA Law Library. The Hague: Kluwer Law International, 2005.
- Picot, G. *Mergers & Acquisitions in Germany*. 2nd ed. New York: Juris Publishing, Inc., 2002.
- Sales (Principles of European Law)*. Volume 6. Hondius, E., et al. München: Sellier European Law Publishers Bruxelles: Brylant Berne: Stämpfli, 2008.
- Suevalov, M. S. Priobrenenie-otchuzhdenie biznesa [*Acquisition-Transfer of Business*]. *Pravo i ekonomika*. 2007, 9.
- Tarybos 2001 m. kovo 12 d. direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perleidimo atveju, suderinimo. [2001] OL L082/16 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-27]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0023:EN:HTML>>.
- Vilniaus apygardos teismo 2007 m. balandžio 6 d. sprendimas civilinėje byloje *UAB „Namų priežiūros centras“ v. Vilniaus m. savivaldybė* (bylos Nr. 2-355-178/2007).
- Vilniaus apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 14 d. sprendimas civilinėje byloje *A. Z. v. UAB „Švarus miestas“* (bylos Nr. 2-2148-565/2007).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1920 m. kovo 16 d. nutartis Nr. II 450/19 (RGZ 98, 289 ff.).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1920 m. lapkričio 2 d. nutartis Nr. II 162/20 (RGZ 100, 200 ff.).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1928 m. kovo 9 d. nutartis Nr. II 489/27 (RGZ 120, 283 ff., 287).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1968 m. spalio 16 d. nutartis Nr. I ZR 81/66 (BGH, NJW 1969, 184).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1970-02-27 nutartis Nr. I ZR 103/68 (BGH WM 1970, 819 ff.).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1970 m. balandžio 24 d. nutartis Nr. I ZR 105/68 (BGH, DB 1970, 1313).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1975 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. VIII ZR 142/74 (BGH, NJW 1976, 236).

- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1979 m. lapkričio 23 d. nutartis Nr. I ZR 161/77 (BGH, DB 1980, 679).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1980 m. birželio 2 d. nutartis Nr. VIII ZR 64/79 (BGH, NJW 1980, 2408).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1982 m. lapkričio 24 d. nutartis Nr. VIII ZR 263/81 (BGHZ 85, 366 ff.).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. kovo 25 d. nutartis Nr. VIII ZR 185/96 (BGH ZIP 1998, 908 ff.).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. VIII ZR 32/00 (BGH, NJW 2001, 2163).
- Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 28 d. nutartis Nr. VIII ZR 37/01 (BGH, NJW 2002, 1042).
- Vokietijos Kiolno žemės teismo 1990 m. gruodžio 6 d. sprendimas Nr. 105 Qs 885/90 (BGH WM 1991, 598 ff.).
- Vokietijos Miuncheno aukštesniojo žemės teismo (OLG München) 1966 m. lapkričio 14 d. nutartis Nr. 12 U 1738, 1739/65 (BGH NJW 1967, 1326).
- Vokietijos Naumburgo aukštesniojo žemės teismo 1995 m. vasario 28 d. nutartis Nr. 7 U 38/94 (NJW-RR 1995, 799).

CLASSIFICATION OF SALE OR ACQUISITION OF COMPANY
SHARES AS A BUSINESS TRANSFER:
DIAGNOSTIC CRITERIA AND THE LIABILITY
OF THE SELLER

Virginijus Bitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The object of this study is the legal framework for the sale or purchase of company shares when the goal of the transaction is the sale of a business. The impact of such transactions on Lithuanian economic development underlines the importance of this study. The recent wave of mergers and acquisitions in Lithuania is likely to substantially increase the number of related legal disputes as well.*

Legislation on the purchase and sale of company shares and the resulting transfer of business has been enacted in Lithuania only recently. The regulation of such cases remains rather unclear, few cases have been brought to court, and the topic has been barely addressed by legal scholarship in Lithuania to date. It is unclear whether the fact that the real purpose of the transaction is not a simple reassignment of company shares, but business transfer, results in any differences in the interpretation and application of the law. An especially delicate question, raised in Lithuania and other European countries, is whether the buyer may submit a warranty claim to the seller regarding the business acquired.

The purpose of this study is to introduce the concept of business transfer and to present the criteria for determining if the transaction should be classified as a sale of business. The authors also assess the possibility for the buyer to submit warranty claims to the seller regarding the company. Various analysis methods were used in this study: linguistic, document, logical, systematic, comparative, critical analysis and other methods.

The authors conclude that the sale or purchase of shares should be classified as a business transfer when the intention of both parties of the transaction is not to merely sell or purchase company shares, but to transfer the ownership of the company to the buyer. The study also suggests that the buyer should be protected against undisclosed deficiencies in the business.

Keywords: *transfer of business, sale and purchase of shares, liability of the seller, deficiencies in a company.*

Virginijus Bitė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros asistentas, daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: verslo teisė, sutarčių teisė, bendrovių teisė.

Virginijus Bitė, Mykolas Romerios University, Faculty of Law, Department of Business Law, assistant, doctor. Research interests: business law, contract law, company law.